

گسترش روابط روسیه و پاکستان و تاثیر آن بر منافع ایران

- فرزاد رضانی بونش

پژوهشگر و کارشناس مسائل منطقه

رصد

گذشته روابط روابط روسیه و پاکستان

روسیه از آغاز بازی بزرگ، هدف استراتژیک و موضوع راهیابی به آب های گرم خلیج فارس و دریای عمان و اقیانوس هند یک آرمان بزرگ برای روسها بوده و راه افغانستان و پاکستان همواره مد نظر بود. چنانچه در قرن بیستم روسها توانستند افغانستان را اشغال کنند. اما روابط شوروی و پاکستان در دوران جنگ و حضور نظامی روسیه در افغانستان بسردی گرایید و حضور نیروهای نظامی کمونیستی اتحاد شوروی و خطر بالقوه ایجاد پشتونستان موجب نوعی همگرایی پاکستان با غرب علیه روسها شد. اما پس از خروج نیروهای شوروی سابق و فروپاشی بلوک شرق ماهیت تحولات سیاسی و امنیتی جهان تغییر یافت. در این بین پس از 11 ستامبر و قرار گرفتن پاکستان در اردوی ضد تروریستی هر چند پاکستان به عنوان شریک غیر ناتویی واشنگتن تلقی میگردد اما گسترش قلمروی فعالیتهای تندروهای بنیادگرا در آسیای مرکزی و قفقاز و چین تا حدی موجب شکل گیری همکاری هایی بین روسیه و پاکستان شد. تحولات اخیر در مناسبات دو کشور که در سال گذشته و لغو تحریم تسلیحاتی پاکستان توسط روسیه حکایت از گام های رو به جلوی پاکستان و روسیه در مسیر گسترش همکاری های دو طرف از جمله در بخش دفاعی و نظامی است.

علل گسترش کنونی روابط دو جانبه

متغیر هند و امریکا:

در سالهای گذشته روابط پاکستان با امریکا با چالشهایی روبرو بوده و همزمان نیز روابط هند با امریکا قدرتمند تر شده است. یعنی نارضایتی امریکا از نحوه همکاری پاکستان در افغانستان، انتقادات دولت اسلام آباد از نحوه نگرش واشنگتن به جایگاه منطقه ای پاکستان، رویکرد امریکا به سمت هند و امضای توافقنامه همکاری هسته ای با این کشور و توجه بیشتر به دهلی نو، بی توجهی واشنگتن به انتقادات پاکستان در مورد توافق هسته ای با هند عملاً بستر ساز توجه اسلام آباد به روسیه شده است. در بعد دیگری هر چند مقامات واشنگتن تاکنون 31

میلیارد دلار کمک و پرداخت‌های نظامی و غیر نظامی را برای پاکستان فراهم کرده‌اند و کمک‌هایی نیز سالانه اختصاص می‌دهند، اما از آنجا که آمریکا در رابطه با رقابت با چین و استراتژی خاور دور آمریکا این کشور نیازمند هند است نزدیک تر شدن روابط هند و آمریکا موجب تلاش روسیه برای تقویت همکاری‌های دفاعی-نظامی با پاکستان به عنوان اصلی‌ترین رقیب منطقه ای هند شده است. علاوه بر این باید اشاره کرد که با وجود چالش‌ها پاکستان تلاش میکند تا از برگ روسی در معادلات خود با آمریکا بهره ببرد و امتیازهایی بیشتر را دریافت کند. در واقع این تحولات نشان دهنده تغییر عمده‌ای و در واکنش به تغییر جغرافیای سیاسی جاری در منطقه است. در بعد دیگری روسیه، آسیای مرکزی و خاوری و قفقاز را محیط امنیتی و راهبردی خویش دانسته و حضور ناتو و آمریکا در منطقه را مغایر اهداف کلان و راهبردی خویش دانسته و مایل است با نزدیکی پاکستان از قدرت هژمونی آمریکا در منطقه بکاهد.

حضور در شانگهای و فرصت‌های امنیتی :

چندی پیش پاکستان به عضویت سازمان شانگهای پذیرفته شد. این سازمان که در واقع تلاش‌هایی در جهت ثبات‌سازی را در دستور کار دارد. لذا دو کشور تلاش‌هایی را برای همکاری‌های بیشتر انجام می‌دهند. در این بین نواز شریف نخست وزیر پاکستان در دیدار اخیرش از روسیه، در حاشیه کنفرانس سازمان همکاری‌های شانگهای با «ولادیمیر پوتین» رئیس جمهور این کشور ملاقات کرد و خواستار روابط چند وجهی متشکل از دفاع، تجارت و انرژی شد. در بعد دیگر نیاز پاکستان به سلاح‌های بیشتر علیه مبارزه با طالبان پاکستانی، بررسی راهکارهای مبارزه با تروریسم، در زمینه مبارزه مشترک با قاچاق انسان و جرائم سازمان یافته و تبادل اطلاعات جهت مبارزه با گروه‌های تروریستی با توجه به بسترهای موجود تروریسم در پاکستان می‌تواند مد نظر دو طرف باشد.

اقتصاد و انرژی

در واقع کمبود منابع انرژی در پاکستان و 14 ساعت قطعی برق، بی توجهی آمریکا در بخش مذاکرات راهبردی در محور انرژی موجب شده اسلام آباد موجب علاقه «کرم‌لین» برای مشارکت در بازارهای اقتصادی و انرژی پاکستانی شد و مقام‌های عالی دو کشور از تمایل برای احداث خط لوله و اجرای طرح‌های مشترک اقتصادی خبر داده‌اند. در همین راستا تقویت اقتصاد پاکستان، بهره برداری از معدن ذغال سنگ، سرمایه‌گذاری در صنایع فولاد و سرمایه‌گذاری 2 میلیارد دلاری در خط لوله گاز طبیعی، بزرگترین سرمایه‌گذاری‌های روسیه در دهه گذشته در پاکستان است.

نظامی و دفاعی:

زمینه‌های جهش در مناسبات دفاعی مسکو و اسلام آباد از ماه‌های گذشته فراهم تر شد. در این میان با توجه به وضعیت اقتصادی به نظرمیرسد پاکستان تلاش می‌کند از سلاح‌های امریکایی فاصله گیرد و از گزینه‌های ارزانتر استفاده کند. در مقابل مسکو نیز به منافع خود از بازار فروش سلاح می‌اندیشد. همچنین فروش سلاح به این کشور به معنای فروش سلاح به برخی کشورهای عربی دیگر منطقه نیز هست. این در حالی است که بحران اوکراین، تحریم‌ها و کاهش چشمگیر ارزش روبل، مسکو را وادار می‌کند تا به دنبال بازارهای جدید باشد. همین امر موجب شده است تا توافق‌های اولیه میان پاکستان و روسیه در زمینه خرید جنگنده سوخو - 35 هم حاصل گردد.

تاثیر برمنافع ایران:

هر چند تا عمیق شدن روابط روسیه و پاکستان هنوز فاصله زیادی مانده و اندیشه ورزی در مورد «همکاری استراتژیک» معنای چندانی ندارد و جدا از نگاه‌های منفعت‌جویانه دو سویه عملاً در کوتاه مدت نمیتوان از روابط راهبردی پاکستان و روسیه سخن گفت، اما سطح روبه افزایش روابط اسلام آباد با مسکو و فرصت‌هایی چون همکاری در قالب شانگهای، علاقه مسکو به سهم در ساختن خط لوله گاز ایران-پاکستان-هند در مقابل مخالفت امریکا، شکل‌گیری روابط نظامی گسترده تر امنیتی و سیاسی پاکستان با روسیه، کاهش سطح روابط پاکستان با امریکا و چالش‌های فراروی آن، همکاری‌های رو به افزایش دو سویه در مورد تروریسم تندرو در منطقه و کاهش وابستگی پاکستان به امریکا میتواند در کوتاه مدت به نفع منافع امنیتی، ژئوپلیتیک و اقتصادی ایران باشد.